MANAGEMENTUL PROPRIETĂȚII INTELECTUALE LA USM

Tatiana BULIMAGA, Facultatea de Economie și Științe Economice

The management of intellectual property rights and technology transfer at universities is important in the light of present globalization and liberalization of economies all around the world.

The importance of the study resides in the fact that a university's activity is especially dedicated to creating and spreading knowledge. Adding value to the University's research results can be achieved by an adequate intellectual property management and an appropriate mechanism of technology transfer. The research subject has a direct impact on the development within the university of a viable and lasting intellectual property culture, of a technology transfer mechanism that would identify straightforward method of IPO utilization, while respecting the rights of all parties involved: the Government, the University, researchers, third parties, etc.; moreover, creating the Technology Transfer Office would stimulate the entrepreneurial spirit of academics.

Rolul exclusiv al creaţiei intelectuale şi inovării pentru destinele civilizaţiei umane şi activitatea antreprenorială, necesitatea încurajării proceselor de elaborare şi implementare a inovaţiilor, specificul şi complexitatea dezvoltării bazate pe cunoaştere determină oportunitatea promovării unui nou tip de management. Acesta este axat pe activităţile de creare, protecţie şi valorificare a produselor intelectuale, inclusiv a rezultatelor cercetărilor ştiinţifice, întru asigurarea utilizării eficiente a tezaurului de cunoştinţe şi informaţii acumulate pe parcursul evoluţiei societăţii umane, crearea condiţiilor optime pentru generarea unor cunoştinţe noi şi aplicarea acestora. Fiind bazată pe alte *principii* şi orientată spre alte activităţi şi obiective *decât* managementul tradiţional, gestiunea proprietăţii intelectuale operează cu obiecte specifice – resursele economice imateriale, fapt ce modifică instrumentarul şi *principiile* acestuia. Trebuie menţionat, de asemenea, că, în condiţiile creşterii enorme a ponderii obiectelor de proprietate intelectuală în patrimoniul corporativ şi al societăţii în ansamblu, managementul proprietăţii intelectuale se transformă în componenta determinantă a gestiunii economice [1].

Dezvoltarea activităţii de inovare în universitate facilitează:

- Perfecţionarea procesului didactic, creşterea calităţii învăţământului prin implementarea rezultatelor activităţii de inovare, consolidarea infrastructurii de cercetare, aplicarea unor tehnici moderne de predare, crearea unor noi materiale didactice şi metodice;
- Perfecţionarea mecanismelor de cercetare a pieţei de servicii educaţionale, calificarea resurselor umane, asigurarea informaţională;
- Procesul de colaborare cu angajatorii prin crearea complexelor didactico-ştiinţifice-inovaţionale;
- Atragerea unor surse extrabugetare de finanţare;
- Creşterea randamentului activităţii şi sporirea competitivităţii atât în domeniul tehnico-ştiinţific, cât şi în domeniul educaţional pe piaţa internă şi cea externă.

Managementul Proprietăţii Intelectuale în universitate are un caracter specific.

Universităţile reprezintă, în virtutea particularităţilor atribuite de domeniul de activitate şi rezultatele obţinute, surse unice de creaţii intelectuale originale şi, uneori, de importanţă majoră pe plan naţional şi, eventual, internaţional. Acest fapt este condiţionat, pe de-o parte, de calitatea înaltă a pregătirii resurselor umane: a cadrelor didactice şi a cercetătorilor angajaţi în actul de predare şi cercetare fundamentala şi aplicativă, iar pe de altă parte, de posibilitatea implicării şi selectării unui mediu tânăr şi, inevitabil, creativ şi nerăbdător de a gândi şi acţiona nestandard, departe de tiparele şi limitele realităţii imediate.

O lipsă parţială sau totală a cunoştinţelor privind elmentele de bază ale proprietăţii intelectuale, dar care ţine, în principal, de o necunoaştere ori cunoaştere parţială a elementelor de bază ale proprietăţii intelectuale, corelată cu insuficienţa, uneori accentuată, de mijloace materiale şi financiare de susţinere a sa, reprezintă cauză a faptului că creaţiile intelectuale din universităţile din Moldova sunt departe de a fi protejate în mod corespunzător şi, ulterior, valorificate prin prisma protecţiei asigurate.

În plus, esenţa misiunii de bază a universităţii conduce inevitabil la o tendinţă a unei abordări limitate a importanţei proprietăţii intelectuale, şi anume, aceea de competiţie asupra dreptului moral de a fi recunoscut drept autorul unui articol, carte, curs, comunicare, idee, descoperire etc. Mult mai puţin se pune problema de a exploata şi valorifica administrativ, comercial şi, în ultimă instanţă, material drepturile de

proprietate intelectuală ce decurg din creaţie şi care, în particular, trebuie să dovedească viabilitatea pe piaţă a aplicaţiilor şi utilizărilor concrete în societate [2].

Activitatea unei universităţi este în special dedicată creării şi difuzării de cunoştinţe. Provocarea constă în realizarea şi implementarea modului optim în care acest bagaj de cunoştinte poate fi cel mai bine utilizat, ca un activ care poate oferi un maxim de plusvaloare şi beneficii societăţii, economiei, universităţii şi, nu în ultimul rând, personalului didactic şi de cercetare implicat.

Plecând de la aceste misiuni, au fost definite, la rândul lor, trei roluri principale ale proprietăţii intelectuale în derularea oricărui model de activitate universitară, corolarul fiind că toate universităţile ar trebui să le ia în considerare, în sensul armonizării politicilor şi procedurilor [3]. Pentru aceasta trebuie, în mod evident, să se ţină cont de specificul fiecărei instituţii în parte, de conglomeratul de discipline şi de domeniile de cercetare realizate de universitate, de modelul propriu de funcţionare şi finantare.

Rolurile menţionate sunt:

a) menţinerea libertăţii de a-şi desfăşura activităţile de bază;

b) transferul de cunoştinţe cu aplicabilitate imediată;

c) crearea şi gestiunea de noi cunoştinţe.

Este evident că fiecare universitate are specificul ei şi este vorba deci de o mixtură specifică de activităţi, discipline şi domenii, care necesita politici diferenţiate de abordare şi alocări variabile de resurse materiale, umane, administrative şi logistice. Această premisă exclude practic o abordare de tip generalizant rigid, apărând şi mai pregnantă necesitatea ca universitatea să-şi definească o strategie şi politică proprie în domeniul proprietăţii intelectuale.

În cadrul politicilor şi strategiilor specifice, universităţile trebuie să aibă în vedere fiecare din cele trei roluri ale proprietăţii intelectuale, dar cu accente diferite de la o instituţie la alta. Universităţile cu un rol accentuat de predare pot considera că protecţia şi acordarea dreptului de utilizare asupra materialelor de curs şi didactice constituie ponderea de bază a proprietăţii intelectuale.

Odată stabilită misiunea de ansamblu a instituţiei, pasul urmator este stabilirea unei strategii concrete pe următoarele trei paliere:

- definirea unei politici interne clare privind proprietatea intelectuală, care să stabilească regulile pentru personalul didactic, cercetători şi

studenţi, cu privire la orice proprietate intelectuală posibilă pe care o generează activitatea lor, inclusiv reguli de dezvăluire şi publicare, de transfer de proprietate şi acorduri cu terţi, precum şi acordarea de stimulente şi, respectiv, precizarea consecinţelor abaterilor, pentru asigurarea conformităţii cu politica stabilită;

- definirea unei politici cu privire la activităţile de colaborare şi de contracte de cercetare, cu liniile directoare care definesc şi reglementează deţinerea şi utilizarea drepturilor de proprietate intelectuală, compatibile cu misiunea şi activitatea fiecăreia dintre părţi. Problematica legată de drepturile de proprietate intelectuală trebuie clarificată cât mai curând posibil în procesul de încheiere a unui contract sau proiect de cercetare. Acest lucru este valabil în special în cazul celor derulate într-o colaborare, de ale carei rezultate – pozitive sau negative – depinde, fie, în caz pozitiv, obţinerea şi repartizarea unor drepturi morale sau patrimoniale, fie, în caz negativ, definirea unor răspunderi individuale în legătura cu nerealizările;

- definirea unei politici de transfer de cunoştinţe care să permită stabilirea, pe de o parte, a unui cadru pentru comercializarea activelor de proprietate intelectuală create şi difuzate, iar pe de altă parte, stabilirea unor reguli concrete de repartizare a veniturilor financiare rezultate din activităţile de transfer de cunoştinţe, şi care trebuie abordate în contextul scopului instituţional al unei universităţi.

În urma unei analize realizate la Universitatea de Stat din Moldova, au fost identificate un șir de acțiuni care urmează a fi întreprinse pentru ameliorarea situației în domeniul îmbunătățirii proprietății intelectuale și a transferului tehnologic la USM, printre care și implementarea unei strategii universitare de proprietate intelectuală și transfer tehnologic, creşterea culturii în domeniul proprietăţii intelectuale şi a transferului de tehnologie, aplicarea unei proceduri clare de management al proprietății intelectuale și transfer tehnologic la USM, crearea unei structuri responsabile de transfer tehnologic la USM, care ar prelua bunele practici utilizate în prezent şi ar minimiza neajunsurile existente în baza experienţei internaţionale performante de funcţionare a Oficului de Transfer Tehnologic.

Astfel, în luna aprilie 2016, senatul USM a aprobat Politica instituțională de Proprietate Intelectuală și Transfer Tehnologic, care stabileşte regulile Universităţii pentru cooperarea cu organizaţii industriale

şi de afaceri şi oferă reguli de orientare privind împărţirea beneficiilor economice rezultate din comercializarea şi transferul tehnologic al Proprietăţii Intelectuale.

Prezenta Politică are următoarele obiective:

1. Promovarea, încurajarea şi susţinerea investigaţiilor şi cercetărilor ştiinţifice;

2. Asigurarea siguranţei legale în activităţile de cercetare şi în relaţiile bazate pe transfer tehnologic cu terţe părţi;

3. Stabilirea procedurilor Universităţii de indentificare a Proprietăţii Intelectuale, de preluare a drepturilor de proprietate asupra ei, de protecţie şi comercializare a acesteia;

4. Asigurarea protecţiei eficiente şi oportune şi a managementului Proprietăţii Intelectuale;

5. Facilitarea înregistrării, monitorizării şi menţinerii portofoliului de Proprietate Intelectuală al Universităţii;

6. Asigurarea distribuirii echitabile şi juste a beneficiilor economice obţinute în urma comercializării şi transferului tehnologic al Proprietăţii Intelectuale, ţinând cont de contribuţia Inventatorilor, a Universităţii şi a altor părţi interesate relevante;

7. Îmbunătăţirea reputaţiei Universităţii ca instituţie academică de cercetare şi ca membru al societăţii, precum şi a reputaţiei Cercetătorilor, aducând rezultatele cercetărilor spre uzul şi beneficiul publicului.

Prezenta Politică se conformează în totalitate cadrului legislativ naţional cu privire la Proprietatea Intelectuală şi la Transferul thenologic.

Referinţe:

1. BATAR, Iu. *Dimensiunea economică a proprietăţii intelectuale*. Chişinău, 2014.
2. ŞTRENC, A.C., POPESCU M. *Valorificarea rezultatelor cercetării din universităţi. Proprietatea intelectuală şi planul de afaceri.* Sibiu: Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2011.
3. WIPO Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Univerşities and R&D Organizations, WIPO 2007.